

KS. WIESŁAW ŚMIGIEL

APOSTOLSTWO ŚWIECKICH W ZRZESZENIACH RELIGIJNYCH

Apostolstwo świeckich w zrzeszeniach religijnych było w historii obecne od dawna. Jednak ożywienie w tej dziedzinie nastąpiło w czasach współczesnych, kiedy to powstały i zaczęły się rozwijać zróżnicowane formy zrzeszeń, takie jak stowarzyszenia, grupy, wspólnoty i ruchy religijne (ChL 29). Ten nowy dynamizm, dotyczący różnorodności i żywotności zrzeszeń, określony został jako „wiosna Kościoła”¹, a adhortacja apostołska Jana Pawła II *Christifideles laici* (ChL) entuzjastycznie wspomina o „nowej epoce zrzeszeń katolików świeckich” (ChL 29).

Obok zrzeszeń tradycyjnych, znanych z historii Kościoła, wyrosły nowe ruchy, wspólnoty i stowarzyszenia, które trudno poddać klasyfikacji, ponieważ są wielce zróżnicowane i zmienne. Są one wyrazem bogactwa charyzmatów, którymi Duch Święty przyozdabia Kościoł w całkowicie wolny i trudny po przewidzenia sposób. Dlatego zrzeszenia są rzeczywistością dynamiczną, która podlega ciągłym zmianom i wymyka się dokładnemu teologicznemu i socjologicznemu opisowi. Zrzeszenia religijne różnią się między sobą pod względem organizacji, linii i metod formacyjnych oraz pola działania. Jednoczy je jednak wszystkie cel, którym jest odpowiedzialne uczestnictwo w apostołskiej misji Kościoła głoszącego Dobrą Nowinę Chrystusa jako źródło ludzkiej nadziei, a także odnowy społecznej.

Kościół w swoim wymiarze instytucjonalnym zawsze wykazywał tendencję do sformalizowania i skostnienia, co z kolei często prowadziło do kryzysu². W trudnych i przełomowych momentach historii Kościoła pojawiały

Ks. dr WIESŁAW ŚMIGIEL – adiunkt Katedry Teologii Pastoralnej Ogólnej KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin, e-mail: smigiel@kul.lublin.pl

¹ A. S c h u l z. *Wiosna Kościoła w Polsce*. W: *Leksykon ruchów i stowarzyszeń w Kościele*. Red. A. Petrowa-Wasilewicz. Warszawa: KAI 2000 s. 9.

² B. D e m b o w s k i. *Czas dojrzałości*. „List” 17:2000 nr 5 s. 24.

się nowe zrzeszenia, w których Bóg udzielał Kościołowi charyzmatu odnowy³. Różne zatem formy zrzeszeń katolików świeckich, pomagają zmieniać starą strukturę eklezjalną w Kościół-Wspólnotę (por. ChL 18-19).

SPOŁECZNE I TEOLOGICZNE RACJE POWSTAWANIA ZRZESZEŃ

Zjawisko zrzeszania się świeckich było obecne w historii od pierwszych wieków Kościoła. Zwolennicy dynamiki grupowej w życiu religijnym doszukują się znamion działania grupowego w tradycji Kościoła, a nawet u samego Jezusa Chrystusa. Małą wspólnotę tworzyło grono wybranych przez Niego dwunastu Apostołów.

Jednakże prawdziwy teologiczny impuls do rozwoju zrzeszeń religijnych przyniósł Sobór Watykański II, który centralną ideą nauczania uczynił Kościół-Wspólnotę, a jednocześnie dowartościował znaczenie katolików świeckich. Te dwie przesłanki sprawiły, że mogła rozwinąć się teologia zrzeszeń religijnych⁴. Należy jednak pamiętać, że zrzeszenia nie są odpowiedzią na Magisterium Kościoła, ale raczej nauczanie kościelne próbuje nadążyć za zmianami i odpowiedzieć na ożywienie w dziedzinie zrzeszania się katolików.

Adhortacja apostołska *Christifideles laici* stwierdza, że zrzeszanie się świeckich w celu realizowania zadań apostołskich ma wiele motywów i jest odpowiedzią na różne zapotrzebowania. Wyraża się w tym społeczna natura człowieka oraz realizuje potrzeba poszerzenia zakresu i skuteczności jego działań⁵. Wpływ kulturowy, będąc źródłem i bodźcem, ale też skutkiem i znakiem wszelkich innych przemian w środowisku i społeczeństwie, może zaistnieć dzięki działaniu nie tyle jednostek, co grupy osób. Wyraźnie można to zaobserwować w pluralistycznym i zatamizowanym społeczeństwie, z jakim stykamy się obecnie niemal na całym świecie. Z drugiej strony rozmaite

³ Por. F. Gonzalez Fernandez. *I movimento. Dalla Chiesa degli apostoli a oggi*. Milano 2000 s. 13-14. Zrzeszenia te przybierały różne formy – kiedyś było to głównie zakony i bractwa, a obecnie najczęściej są to ruchy religijne.

⁴ Por. W. Nowacki. *Ruchy kościelne w perspektywie eklezjologicznej*. W: *Dziś i jutro ruchów kościelnych*. Red. W. Nowacki, J. Czaplicki. Pelplin 2005 s. 78.

⁵ Racje psychologiczne i społeczne zrzeszania się można streścić w trzech podstawowych: człowiek ma silną potrzebę afiliacji; zrzeszenia udzielają członkom wsparcia społecznego, rozumianego jako interakcje, czyli wzajemne oddziaływanie na siebie; grupy umożliwiają realizację trudnych przedsięwzięć, których jednostka sama nie byłaby w stanie wykonać.

formy zrzeszonej aktywności katolików świeckich, właśnie w świecie zsekularyzowanym, stanowią cenną pomoc dla wielu ludzi w prowadzeniu życia zgodnego z wymogami Ewangelii oraz w zaangażowaniu apostołskim (ChL 29). Stanowią wsparcie dla wątpiących, a wierzącym dają możliwość tworzenia i obcowania ze środowiskiem chrześcijańskim, które obecnie spełnia bardzo ważną funkcję.

Przewodniczący Papieskiej Rady ds. Świeckich kard. Stanisław Ryłko twierdzi, że zrzeszenia nie mogą być rozumiane wyłącznie jako wyraz pewnego doświadczenia duchowego czy działania charyzmatycznych przywódców. Są one na tyle ważnym składnikiem życia Kościoła, że można stwierdzić, iż stanowią jedną z form urzeczywistniania się Kościoła, a sam Kościół może być nazywany w pewnym sensie ruchem⁶.

Katolicy świeccy zrzeszają się nie tylko z racji społecznych, kulturowych czy nawet duchowych, ale przede wszystkim z racji eklezjologicznej, wyraźnie uznanej i podkreślonej przez Sobór Watykański II, który w apostołstwie zrzeszonym widział „znak wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie” (DA 18). W *Christifideles laici* ta racja, natury teologicznej, została podkreślona i rozwinięta (ChL 29). Komunia kościelna zatem swój specyficzny wyraz znajduje w zrzeszonej działalności katolików świeckich, czyli takiej, w której w sposób świadomy i w poczuciu wzajemnej solidarności uczestniczą oni w życiu oraz w misji Kościoła (ChL 29). Ten „znak” powinien się ujawniać poprzez „komunię” zarówno w stosunkach wewnętrznych i zewnętrznych różnego rodzaju zrzeszeń – zawsze w kontekście parafii, diecezji i Kościoła powszechnego.

EKLEZJALNOŚĆ ZRZESZEŃ KATOLIKÓW ŚWIECKICH

Racja eklezjologiczna powstawania małych grup tłumaczy przysługujące świeckim prawo do zrzeszania się, ale i wskazuje na potrzebę kryteriów rozstrzygających o kościelnej autentyczności konkretnych zrzeszeń. Katolicy świeccy mają prawo zrzeszania się, które nie jest przywilejem czy ustępstwem ze strony hierarchii, ale wypływa z sakramentu chrztu świętego (por. DA 19; ChL 29; KPK kan. 215) i jest potwierdzone i umocnione przez inne

⁶ S. Ryłko. *L'avvenimento del 30 maggio 1998 e le sue conseguenze ecclesiologicalhe e pastorali*. W: Pontificium Consilium pro Laici. *I movimento ecclesiali nella sollecitudine pastorale dei vescovi*. (Collana „Laici oggi”). Città del Vaticano 2000 s. 31.

sakramenty. Jest to zatem wolność zrzeszania się uznana i zagwarantowana przez władze kościelne, ale nie ma ona nic wspólnego z samowolą. Katolicy świeccy mogą z niej korzystać tylko w komunii Kościoła. Dlatego też adhortacja *Christifideles laici* określiła kryteria kościelnego charakteru zrzeszeń katolików świeckich, które prawdziwy sens znajdują w perspektywie dobra komunii i misji Kościoła. W żadnym wypadku nie stanowią one ograniczenia wolności zrzeszania się (ChL 30), ale wyznaczają warunki przynależności do Kościoła i zgodności z Jego apostołskimi celami.

Adhortacja wymieniła pięć podstawowych kryteriów: stawianie na pierwszym miejscu powołania każdego chrześcijanina do świętości; odpowiedzialność w wyznawaniu wiary katolickiej; świadectwo trwałej i autentycznej komunii z hierarchią i innymi zrzeszeniami w Kościele; zgodność z apostołskim celem Kościoła i udział w ewangelizacji; zaangażowana obecność w ludzkiej społeczności (ChL 30). Te kryteria są bardzo szerokie, ale wypływają z eklezjologii komunii lub są rezultatem misyjnej natury Kościoła.

W adhortacji zostały wyliczone również konkretne rezultaty, które powinny towarzyszyć apostołstwu zrzeszonemu. Są to: ożywienie modlitwy i kontemplacji oraz umiłowanie życia liturgicznego i sakramentalnego; działalność na rzecz wzrostu powołań do chrześcijańskiego małżeństwa, do sakramentu kapłaństwa i do życia konsekrowanego; gotowość do uczestniczenia w przedsięwzięciach i działaniach Kościoła zarówno na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym; zaangażowanie w dziedzinie katechezy i pedagogiczne umiejętności w wychowaniu chrześcijan; pobudzenie do chrześcijańskiej obecności w różnych środowiskach społecznych oraz udział w organizowaniu i animacji dzieł charytatywnych, kulturalnych i duchowych; duch wyrzeczenia i powrót do ewangelicznego ubóstwa jako do źródła wspaniałomyślnej miłości wszystkich ludzi; nawrócenie na drogę chrześcijańskiego życia lub powrót do wspólnoty ochrzczonych tych, którzy niegdyś utracili zmysł wiary (ChL 30).

Kryteria eklezjalności⁷, które zostały wyliczone w *Christifideles laici*, można podzielić na trzy grupy⁸. Pierwsza z nich dotyczy tych kryteriów, które wynikają z eklezjologii komunii⁹, druga dotyczy kryteriów wynikających

⁷ Eklezjalność to zbiór cech i właściwości, wyrażających istotę Kościoła.

⁸ Por. M. Ł a s z c z y k. *Eklezjalność współczesnych stowarzyszeń katolików świeckich i ruchów religijnych w Polsce*. Lublin 1992 [mps – ABKUL] s. 192.

⁹ W tej grupie mieszczą się: kryterium dążenia do świętości, które realizuje się przez życie modlitwą (modlitwa osobista członków zrzeszenia i wspólnotowa), ciągłe dążenie do nawrócenia oraz umiłowanie liturgii, a przed wszystkim Eucharystii; kryterium strzeżenia i przekazywania

z misyjnej natury Kościoła¹⁰, a trzecia zawiera wszystkie kryteria zgodności teorii z praktyką¹¹.

W myśl wskazówek adhortacji i praktyki Kościoła wydaje się, że najłatwiejszymi do zweryfikowania, a jednocześnie kluczowymi kryteriami są stosunek zrzeszeń do hierarchii kościelnej, ich nastawienie do innych grup religijnych oraz relacja do Eucharystii. W Polsce we wszystkich grupach, które przeszły kryzysy lub nawet zamieniły się w sektę, jedno lub więcej z tych kryteriów nie zostało zachowane. Przeciwwstawienie charyzmatu urzędowi¹², niedocenywanie Eucharystii lub niechęć do innych wspólnot religijnych jest wyraźnym znakiem, że dane zrzeszenie odchodzi od komunii z Kościołem.

Apostolat świeckich w ramach zrzeszeń dopuszcza różne sposoby ustosunkowania się do hierarchii. Niektóre formy takiego apostolatu mogą, w różny sposób, zostać uznane przez hierarchię. Poza tym władza kościelna, wzięwszy pod uwagę dobro wspólne całego Kościoła, może wybrać niektóre spośród zrzeszeń i specjalnie je popierać, biorąc za nie szczególną odpowiedzialność. Wśród różnych form apostolstwa świeckich, które pozostają w szczególnej relacji do hierarchii, adhortacja wymienia Akcję Katolicką¹³, w której świeccy drogą wolnego wyboru zrzeszają się w formie organicznej i trwałej struktury, aby pod działaniem Ducha Świętego, w łączności z biskupem i prezbiterami, służyć – zgodnie ze specyfiką swojego powołania – rozwojowi całej wspólnoty Kościoła, realizacji zadań apostołskich i ożywianiu duchem Ewangelii wszystkich dziedzin życia (ChL 31).

Do zadań Papieskiej Rady ds. Świeckich należy sporządzanie wykazu zrzeszeń oficjalnie uznanych przez Stolicę Apostolską oraz ustalanie, wraz z Sekretariatem Jedności Chrześcijan, podstawowych warunków wymaganych do zatwierdzenia zrzeszeń ekumenicznych (ChL 31). Wydaje się, że dwadzieścia lat po ogłoszeniu adhortacji *Christifideles laici* działalność eku-

pełni depozytu wiary, bez wybiórczości i relatywizmu; kryterium jedności, które wyraża się we wzajemnej diakonii wewnątrz grupy, w dążeniu do jedności z hierarchią oraz w otwartości wobec innych zrzeszeń kościelnych, a także w posłudze na rzecz parafii i diecezji.

¹⁰ Ta grupa dotyczy przede wszystkim ducha ewangelizacji, który powinien przenikać każde zrzeszenie kościelne. Znajdują się tutaj także służba na rzecz godności i praw człowieka oraz solidarność w cierpieniu.

¹¹ W tej grupie znajdują praktyczne rezultaty eklezjalności zrzeszeń zapisane w *Christifideles laici*.

¹² Zob. W. Śmi g i e l. *Relacja urzędu do charyzmatu w teorii i praktyce pastoralnej*. W: *W prostocie prawdy, w pokorze miłości*. Red. T. Borutka, A. Baczyński, M. Ostrowski. Kraków 2008 s. 471-482.

¹³ Do apostolstwa pomocniczego, opartego na mandacie, można jeszcze zaliczyć m.in. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży oraz Legion Maryi.

meniczna jest niezwykle ważna, szczególnie w dobie otwarcia granic w ramach Unii Europejskiej i migracji, która dotyczy również Polski.

OBECNY STAN ZRZESZEŃ KOŚCIELNYCH W POLSCE

Zrzeszenia religijne na trwałe wpisały się w obraz Kościoła w Polsce i stanowią jeden z jego znaczących elementów, podobnie zresztą jak w całym Kościele¹⁴. Pomimo że w Polsce działa dziś przeszło 150 rozmaitych zrzeszeń, to jednak ich znajomość wśród ogółu wiernych jest niewielka i zachowują one wciąż elitarny charakter. Równocześnie jednak zauważa się, że to zrzeszenia w znacznej mierze tworzą środowiska opiniotwórcze i kształtują oblicze polskiego katolicyzmu.

Ujmując statystycznie zjawisko zrzeszeń religijnych w Polsce, trzeba stwierdzić, że dziś należy do nich około dwóch milionów katolików, czyli prawie 5% polskiego społeczeństwa¹⁵. Ponadto charakteryzują się one znacznym dynamizmem rozwojowym, bo ciągle powstają nowe ich formy, i w ostatnim dziesięcioleciu trzykrotnie zwiększyły swoją liczebność. Jeszcze jednym ważnym czynnikiem, który świadczy o żywotności zrzeszeń, są powołania kapłańskie i zakonne, których około 70% pochodzi z różnego rodzaju zrzeszeń religijnych¹⁶.

W Polsce do 1989 r. mieliśmy do czynienia z sytuacją paradoksalną: zakazy władz komunistycznych i delegalizacja wielu zrzeszeń religijnych miały ograniczyć ich wpływy na społeczeństwo, a w praktyce były czynnikiem sprzyjającym rozwojowi nowych zrzeszeń. Utrudnienia te sprawiły, że aktywność katolików pojawiała się na gruncie wspólnot nieformalnych i ruchów religijnych. Kościół ze swoimi strukturami, głównie dotyczy to diecezji i parafii, stał się swoistym parasolem ochronnym przed systemem totalitarnym. Formacja w takich grupach koncentrowała się na sprawach moralno-religijnych, często na fundamencie modlitwy i liturgii. W znacznie mierze były to zrzeszenia z założenia apolityczne, choć w niektórych przy-

¹⁴ Choć wydaje się, że w wielu Kościołach na zachodzie Europy, a także w Stanach Zjednoczonych Ameryki zrzeszone formy apostołstwa świeckich mają znacznie większy zakres i znaczenie niż w Polsce.

¹⁵ Por. M. Ostrowski. *Duchowe i religijne ruchy*. W: *Kościół i religijność Polaków 1945-1999*. Red. W. Zdaniewicz, T. Zembrzusi. Warszawa 2000, s. 142.

¹⁶ Nowacki. *Ruchy kościelne w perspektywie eklezjologicznej* s. 80.

padkach sama przynależność do nich miała charakter polityczny, gdyż była wyrazem kontestacji istniejącego porządku ustrojowego¹⁷.

Należy też dodać, że stosunek hierarchii w Polsce do nowych form zrzeszania się w Kościele w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku był raczej nieufny. Sytuacja zaczęła zmieniać się w latach osiemdziesiątych¹⁸.

Po 1989 r. zmieniła się sytuacja polityczna i grupy religijne uwolniły się od funkcji pozareligijnych. Stały się miejscem pogłębiania wiary, umacniania nadziei chrześcijańskiej i szkołą posługi miłości. Jednocześnie pojawiły się nowe zagrożenia. Konieczność nadrabiania ekonomicznych zapóźnień, konsumpcjonizm, relatywizm i ogromny pluralizm w świecie wartości, który zakłada wielość i konkurencyjność, sprawiły, że grupy religijne utraciły dla niektórych swoją atrakcyjność. Pozostali w nich ci, którzy mają bardzo wysoką motywację i prawdziwą intencję przynależności.

Rozwojowi grup religijnych sprzyjała ustawa o stosunku państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (17 V 1989 r.). Na jej mocy przywrócona została możliwość zrzeszania się katolików w celu realizacji zadań zgodnych z misją Kościoła. Zaowocowało to legalizacją starych zrzeszeń oraz pojawieniem się nowych.

Po ewangelizacyjnym zapale lat dziewięćdziesiątych w łonie zrzeszeń katolików, szczególnie tych tradycyjnych, nastąpiła pewna stagnacja. Nieznacznie stracił na dynamizmie ruch charyzmatyczny, Ruch „Światło-Życie” i wiele innych. Natomiast bardzo dynamicznie zaczęła rozwijać się Droga Neokatechumenalna i uzupełniła nowe formy zrzeszeń. Możliwe, że jest to czas swoistej *katharsis* dla niektórych wspólnot. Szukają one swojego miejsca i nowych inspiracji w nowej sytuacji społecznej i politycznej. Zamienne, że sporo zrzeszeń przywędrowało do Polski (np. *Comunione e Liberazione*, *Focolari – Dzieło Maryi*, *Katolicka Odnowa w Duchu Świętym*, *Droga Neokatechumenalna*), ale też nasze rodzime zrzeszenia zaczęły funkcjonować na świecie (np. Ruch Rodzin Nazaretańskich, Ruch „Światło-Życie”).

Badania socjologiczne wykazują, że w Polsce po 1989 r. następuje stopniowa zmiana motywacji zaangażowania w życie Kościoła od wiary opartej na tradycji, przekazywanej głównie przez rodzinę, do wiary opartej na osobistych wyborach. W tej transformacji znaczący udział mają zrzeszenia religijne, które charakteryzują się radykalizmem w życiu Ewangelią na co dzień w wymiarze osobistym, zawodowym i społecznym¹⁹.

¹⁷ Ostrowski. *Duchowe i religijne ruchy* s. 140-141.

¹⁸ Tamże s. 141.

¹⁹ Schulz. *Wiosna Kościoła w Polsce* s. 9.

PERSPEKTYWY ROZWOJU APOSTOLSTWA ŚWIECKICH W ZRZESZENIACH RELIGIJNYCH

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w Polsce można zauważyć rozwój zrzeszeń katolików świeckich. Jednak na pewno potrzeba ich większej aktywności w dziele odnowy Kościoła, w tworzeniu środowisk chrześcijańskich oraz w ewangelizacji różnych segmentów życia społecznego²⁰.

Trudno wyobrazić sobie sytuację, że do zrzeszeń będą należeć wszyscy katolicy świeccy, bo wówczas zapewne zanikłaby pobożność ludowa, która też jest cenna. Poza tym zmieniłaby się funkcja parafii terytorialnej. Jednak wydaje się, że coraz więcej katolików świeckich będzie chciało aktywnie działać w zrzeszeniach, bo dają one możliwość większej aktywności apostołskiej. Już dziś można zaobserwować, że niektórzy katolicy świeccy należą do więcej niż jednego zrzeszenia²¹.

W zakresie promocji zrzeszeń religijnych program pracy dla Kościoła w Polsce określił w 2005 r. papież Benedykt XVI w przemówieniu wygłoszonym do pierwszej grupy biskupów przybyłych z wizytą *ad limina Apostolorum*. Stwierdził on, że w ciągu minionych trzydziestu lat wielu młodych ludzi przeszło formację w Ruchu „Światło-Życie”. „Duchowość tego ruchu koncentruje się na spotkaniu z Bogiem w Piśmie Świętym i w Eucharystii. Stąd ruch ten jest głęboko związany z parafią i jej życiem liturgicznym”²². Papież zachęcił także biskupów, aby nie zaniedbując innych, wspierali ten ruch, szczególnie skuteczny w dziele wychowania do wiary. Szczególnie ważna jest uwaga Benedykta XVI, że Akcja Katolicka i Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży zostały wznowione na płaszczyźnie strukturalnej, ale potrzeba starań, aby miały „przejrzysty i dojrzały program oraz by został wypracowany ich własny profil duchowy”²³.

W wypowiedziach papieża Benedykta XVI wyraźnie widać głęboką troskę o połączenie zrzeszeń z parafią. To ona powinna być podstawowym miejscem urzeczywistniania się zrzeszeń katolików świeckich, poza tym

²⁰ Zob. W. Śmigiel. *Nowe ruchy eklesjalne w Polsce. Czy nadeszła „wiosna Kościoła”?* W: *Recepcja Soboru. Niektóre wyzwania wobec życia i działania Kościoła 40 lat po Soborze Watykańskim II*. Red. K. Półtorak. Szczecin 2007 s. 167-170.

²¹ Zjawisko przynależności przez niektórych katolików świeckich do więcej niż jednego zrzeszenia religijnego ma coraz większy zasięg i wymaga odrębnych badań naukowych.

²² Benedykt XVI. *Przemówienie do pierwszej grupy biskupów polskich* [26 XI 2005]. W: *Przemówienia wygłoszone z okazji wizyty „Ad limina Apostolorum” w roku 2005*. Poznań 2005 s. 8.

²³ Tamże s. 9.

działanie ich powinno mieć na celu ożywienie całej parafii. Te wspólnoty, które za mało akcentowały łączność z parafią terytorialną, zostały zobowiązane do zmian²⁴.

Aktualnym postulatem pastoralnym jest współpraca poszczególnych grup działających w Kościele (por. EE 16). Zrzeszenia kościelne mają różną inspirację – za jednymi z nich przemawia długa tradycja, inne powstały niedawno, ale wszystkie powinny być komplementarne względem siebie (por. PGr 51). Adhortacja apostolska *Christifideles laici* stwierdza, że odpowiedzialny stosunek do daru komunii wyraża się w trosce o przezwyciężenie wszelkiej pokusy rozłamu (ChL 31). W tym miejscu adhortacja przypomina wymowne słowa upomnienia św. Pawła apostoła: „Ja jestem Pawła, a ja Apollona, ja jestem Kefasa, a ja Chrystusa. Czy Chrystus jest podzielony?” (1 Kor 1, 12-13).

Koordinowaniu współpracy poszczególnych grup służy Ogólnopolska Rada Ruchów Katolickich²⁵. Powstała ona w 1990 r. jako owoc wcześniejszej, trwającej od 1978 r. współpracy liderów działających w Polsce ruchów, wspólnot, grup i stowarzyszeń. Obecnie w skład Rady wchodzi 70 działających w Polsce zrzeszeń katolickich. Rada zajmuje się także organizacją kongresów ruchów i stowarzyszeń katolickich. W Polsce odbyły się dotychczas trzy takie kongresy: pierwszy w 1994 r., drugi w 2000 r. i trzeci w 2007 r. Wydaje się jednak, że obecnie potrzeba większej promocji działań Rady w duszpasterstwie.

Zrzeszenia kościelne muszą zostać otoczone opieką ze strony hierarchii, gdyż inaczej grozi im oderwanie od innych wspólnot eklezjalnych, a czasem nawet sekciarstwo²⁶. Nie ulega wątpliwości, że prezbiterzy mają obecnie sporo obowiązków związanych z katechizacją i szafarstwem sakramentów, jednak niedoceniając lub nawet wstrzymywanie rozwoju zrzeszeń jest grzechem

²⁴ Dla przykładu można przywołać spotkanie papieża Benedykta XVI (odbyło się w Rzymie 11 XI 2005) z Kiko Argüello, Carmen Hernandez i ks. Mario Pezzim, czyli Międzynarodową Ekipą Odpowiedzialnych za Drogę Neokatechumenalną. W nawiązaniu do tego spotkania kard. Francis Arinze, prefekt Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, skierował list do inicjatorów Drogi. List ma na celu większe zaangażowanie wspólnoty w życie parafii terytorialnej i dostosowanie pewnych zwyczajów do przepisów liturgicznych. Zalecono m.in., aby przynajmniej w jedną niedzielę w miesiącu wspólnoty uczestniczyły we Mszy św. razem z całą parafią. Por. W. Śmigiel. *Eklezjalność Drogi Neokatechumenalnej*. „Roczniki Teologiczne” 54:2007 z. 6 s. 375.

²⁵ Zob. www.kongresruchow.pl

²⁶ Por. Jan Paweł II. *Trzeba się dzielić bogactwem charyzmatów. Przestanie do uczestników „Seminarium na temat nowych ruchów i wspólnot kościelnych”* [16-19 VI 1999]. „L’Osservatore Romano” 20:1999 nr 9-10 s. 27.

zaniedbania. Eklezjalność zrzeczeń, wyrażająca się głównie w łączności i podporządkowaniu hierarchii kościelnej, implikuje nieustanną obecność i posługę prezbiterów²⁷. Obowiązkiem duszpasterza wypływającym ze święceń kapłańskich jest troska o apostołstwo świeckich w zrzeczeniach²⁸. Jako konieczne jawi się zatem takie formowanie kandydatów do kapłaństwa, aby byli dobrze przygotowani do posługi w zrzeczeniach. Pomocą w tym względzie służy studium teologii pastoralnej oraz praktyki duszpasterskiej (por. PDV 58-59).

Papież Jan Paweł II wiele razy prosił braci w biskupstwie, aby doceniali i wspomagali – razem ze swymi prezbiterami – wszelkie grupy służące nowej ewangelizacji, aby mogły rozwijać się w duchu posługi ordynariuszowi miejsca i w komunii z nim oraz w kontekście jedności Kościoła partykularnego z Kościołem powszechnym²⁹.

Animacją i promocją zrzeczeń religijnych w Polsce mogą zająć się diakoni stali³⁰, którzy nie są kapłanami, choć należą do hierarchii i jednocześnie są zanurzeni w świat, bo często są żonaci i wykonują świeckie zawody³¹. Przez swoją kompetencję teologiczną, przynależność do hierarchii kościelnej, a jednocześnie zaangażowanie w sprawy świata świeckiego może im być bliższa specyfika zrzeczeń laikatu. Mogliby zająć się zwłaszcza opieką nad grupami odnowy życia rodzinnego, bo sami często posiadają rodziny³².

Zrzeczenia katolików świeckich wzbudzają sporo pytań i niepewności, ponieważ są nosicielami nowości, a instytucja ma tendencje do konserwacji tego, co stare i sprawdzone, a więc zdaje się, że lepsze. Stąd napięcie między oficjalnymi strukturami Kościoła, również urzędem, a nowymi zrzeczeniami katolików świeckich, które najczęściej mają charakter charyzmatyczny³³.

²⁷ Por. Dokument międzydykasterialny. *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów* [15 VII 1997]. „L'Osservatore Romano” 19:1998 nr 12 s. 32; por. PDV 16; *Katechizm Kościoła Katolickiego* nr 1592.

²⁸ R. F o r y c k i. *Duszpasterstwo małych wspólnot*. W: *W służbie Ludowi Bożemu. Powołanie człowieka*. T. 6. Red. B. Bejze. Poznań–Warszawa 1983 s. 473.

²⁹ Por. J a n P a w e ł I I. *List „Ogniquilvolta” do biskupa Paula Josefa Cordesa*. W: *Statut Drogi Neokatechumenalnej*. Lublin 2002 s. 156-157.

³⁰ Por. Konferencja Episkopatu Polski. *Wytyczne dotyczące formacji, życia i posługi diakonów stałych w Polsce* nr 12-15. Częstochowa 2004 s. 17-18.

³¹ W Polsce diakonat stały w obrządku łacińskim przyjęło dotychczas dwóch mężczyzn: 6 VI 2008 r. w katedrze toruńskiej Tomasz Chmielewski oraz 8 VI 2008 r. w katedrze pelplińskiej Zbigniew Machnikowski.

³² Na większą troskę ze strony hierarchii zasługują także ruchy odnowy życia rodzinnego, takie jak Domowy Kościół, Ruch Rodzin Nazaretańskich, Stowarzyszenia Rodzin Katolickich oraz Spotkania Małżeńskie. W dobie kryzysu tradycyjnego modelu rodziny takie ruchy są niezwykle potrzebne.

³³ G. d e R o s a. *Ruchy kościelne dzisiaj*. „Pastores” 2005 nr 1 s. 33-35.

Jednak nie można zapominać, że tak jak kiedyś głównie zakony były motorem odnowy Kościoła³⁴, tak dziś tę funkcję w znacznej mierze spełniają zrzeszenia eklezjalne i bez nich grozi nam skostnienie.

Rozwój apostołstwa świeckich w zrzeszeniach religijnych jest dla Kościoła w Polsce darem i zadaniem. Darem, ponieważ ożywia diecezje i parafie, pogłębia świadomość religijną, tworzy środowiska chrześcijańskie, a przez to wpływa na kształt życia społecznego. Jest również zadaniem, ponieważ przynagla Kościół w Polsce do większej aktywności pastoralnej, zmiany stosunku hierarchii kościelnej do katolików świeckich, a także nieustannie zadziwia swoją różnorodnością i żywotnością.

BIBLIOGRAFIA

- K a m i ń s k i R: Zrzeszenia religijne a parafia. W: W prostocie prawdy, w pokorze miłości. Studia i materiały dedykowane ks. prof. Janowi Walowi. Red. T. Borutka, A. Baczyński, M. Ostrowski. Kraków: PAT 2008 s. 281-292.
- N o w a c k i W.: Grupy formacyjne i modlitewne – reguły rozeznawania. „Pastores” 2008 nr 2 s. 35-42.
- Ruchy kościelne w perspektywie eklezjologicznej. W: Dziś i jutro ruchów kościelnych. Red. W. Nowacki, J. Czaplicki. Pelplin: Bernardinum 2005 s. 77-97.
- O s t r o w s k i M.: Duchowe i religijne ruchy. W: Kościół i religijność Polaków 1945-1999. Red. W. Zdaniewicz, T. Zembrzusi. Warszawa: Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC 2000 s. 123-159.
- R o s a G. de: Ruchy kościelne dzisiaj. „Pastores” 2005 nr 1 s. 26-34.
- Ś m i g i e l W.: Eklezjalność Drogi Neokatechumenalnej. „Roczniki Teologiczne”. 54:2007 z. 6 s. 365-377.
- Nowe ruchy eklezjalne w Polsce. Czy nadeszła „wiosna Kościoła”? W: Recepcja Soboru. Niektóre wyzwania wobec życia i działania Kościoła 40 lat po Soborze Watykańskim II. Red. K. Półtorak. Szczecin: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego 2007 s. 157-171.

THE APOSTOLATE OF LAY PEOPLE IN RELIGIOUS GROUPS

S u m m a r y

In modern times various forms of unions have been set up and developed. The unions include associations, groups, communities and movements (ChL 29). This new dynamism, concerning both the variety and vigor of the unions, has been defined as “the spring of the Church”, and the apostolic exhortation *Christifideles laici* mentions ‘the new epoch of lay Catholics’ associations’ (ChL 29). Lay Catholics form unions for social-cultural reasons, but first of all for theological ones, since a little community is a symbol of the whole Church. Lay people have the right to form

³⁴ Zakony nadal spełniają taką funkcję, z tym że nie do wszystkich środowisk są w stanie dotrzeć.

unions, but at the same time they should always do it in communion with the whole community of the Church, which is pointed to by the ecclesiality criteria of religious unions. The religious unions in Poland may have various conditions. At present there are more than 150 such unions, and they embrace about 5% of the population of Poland.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: zrzeszenia religijne, ruchy, wspólnoty, grupy, apostołstwo, katolicy świeccy.

Key words: religious associations, movements, communities, groups, apostolate, lay Catholics.